

Mirjana Kučer- Ivana Bakić

**Načelo ravnopravnosti spolova u lokalnim javnim
politikama
– priručnik za primjenu**

Nakladnik
Domine

Dizajn i grafička obrada
Letrafiks, d.o.o.

Autorice
Mirjana Kučer

Ivana Bakić

Lektura
Radojka Grizelj

Tisak
Kajda, Split

Naklada
400

Mjesto i vrijeme izdanja:
Split, 2009.

Priručnik je nastao uz financijsku podršku Europske Unije. Sadržaj priručnika je isključiva odgovornost Feminističke organizacije za promicanje prava žena i razvoj civilnog društva, Domine i ni na koji način ne može se smatrati da izražava gledišta Europske Unije.

Domine ne polažu autorska prava na priručnik, te se on može slobodno prenositi i reproducirati u bilo kojem dijelu ili u cijelini, uz navođenje izvora.

Mirjana Kučer – Ivana Bakić

**Načelo ravnopravnosti spolova u lokalnim javnim
politikama**

priručnik za primjenu

Split, 2009.

SADRŽAJ

Predgovor	5
1 Uravnoteženi žena i muškaraca u lokalnoj zajednici ili primjena rodno osjetljive politike – korak po korak.....	7
1.1. Definicija pojmova.....	8
1.2. Razumijevanje koncepta rodno osjetljive politike – koraci za primjenu.	17
1.3. Rodna analiza i planiranje.....	26
2 Institucionalni okvir – lokalna povjerenstva za ravnopravnost spolova.	32
3 Rodno osjetljivi proračun.....	37
4 Prilog: Zakon o ravnopravnosti spolova (2008).....	42

Predgovor

Rodno osjetljiva politika ili rodno osvještana politika / *gender mainstream* – je alat za bolje razumijevanje uzroka nejednakosti žena i muškaraca u privatnom i javnom životu. To je strategija koja ima za cilj promijeniti društvenog konteksta i stvaranje sustavnih i strukturnih preduvjeta za ravnopravan ili uravnotežen položaj žena i muškaraca. Rodno osjetljiva politika je relativno novi koncept razvijen sredinom devedesetih godina u Europskoj uniji i prihvaćen diljem svijeta. Nažalost, u prvih, nešto više od desetak godina od kako je promoviran u međunarodnim pravnim i političkim dokumentima (1995. na IV. Svjetskoj konferenciji žena u Pekingu) nije polučio očekivane rezultate. U praksi se pokazao previše konfuzan i nerazumljiv, osobito za ne-englesko govorno područje. Nerazumijevanje koncepta zapravo je posljedica nespremnosti društva, odnosno struktura i tvrdokornih sustava da mijenjaju postojeće rodne odnose u kojima dominira muškarac. Za razliku od pristupa promicanju prava žena i muškaraca u desetljećima prije, rodno osjetljiva politika ili politika promicanja ravnopravnosti spolova ne teži mijenjanju pojedinaca/ki, žena ili muškaraca, već promijeni i prilagodbi sustava, koji treba stvoriti uvjete za zadovoljenje potreba.

Ovaj priručnik **namijenjen je** izabranim predstavnicima i predstavnicama lokalne vlasti i svih drugih tijela političkog odlučivanja, na zakonodavnom i izvršnom nivou, političkim strankama, organizacijama civilnog društva koje promiču ravnopravnost spolova na lokalnoj razini, te posebno članicama i članovima povjerenstava za ravnopravnost spolova na lokalnoj i područnoj razini.

Priručnik sadrži osnovne informacije o procesu integracije načela ravnopravnosti spolova odnosno rodno osvijestene politike u lokalne javne politike, te informacije o važnosti uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca u lokalnim javnim politikama.

U želji da pridonese provedbi odnosno primjeni rodno osjetljive politike na lokalnoj razini, te da koncept rodno osjetljive politike na jednostavan i učinkovit način približimo svim zainteresiranim dionicima na lokalnoj i regionalnoj razini, priručnik smo podijelile u tri međusobno povezane cjeline.

U **prvoj** cijelini pod nazivom: **Uravnoteženi položaj žena i muškaraca u lokalnoj zajednici ili primjena rodno osjetljive politike – korak po korak**, prikazani su osnovni pojmovi vezani uz provedbu načela ravnopravnosti spolova, te su dane preporuke za primjenu na lokalnoj razini, sukladno pozitivnom zakonodavstvu Republike Hrvatske i Europske Unije, te preporučenim metodama rodne analize i planiranja.

Druga cijelina sadrži **prikaz institucionalnog okvira** za provedbu rodno osjetljive politike s opisom načina uspostave i djelokruga odgovornosti lokalnih povjerenstava za ravnopravnost spolova.

Treći dio posvećen je izradi **rodno osjetljivih proračuna** u lokalnoj zajednici.

Priručnik sadrži informacije o dobrim modelima pozitivne prakse lokalnih samouprava u državama, članicama Europske unije, pozitivne primjere rada lokalnih odnosno županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, te ogleadne primjere za izradu rodne analize i akcijskih planova za provedbu rodno osjetljive politike na lokalnom nivou, kao i primjer analize proračuna jedinice lokalne samouprave, nastale u okviru istog ovog projekta kao dio analize primjene rodne politike na lokalne javne politike u Gradu Splitu.

Priručnik je razvijen u okviru projekta „Stvaranje novih modela za unaprjeđenje položaja žena i integraciju rodni politika u lokalne javne politike u Gradu Splitu“ i zasnovan je na iskustvima u radu s predstavnicima/ama lokalnih vlasti, javnih poduzeća i institucija u vlasništvu Grada Splita, te s članicama i članovima aktualnog povjerenstva za ravnopravnost spolova. Na izradi priručnika radile su članice projektnog tima, te vanjske suradnice angažirane na provedbi projekta.

Priručnik je rezultat višegodišnjeg iskustva udruge Domine u programima zagovaranja provedbe načela ravnopravnosti spolova, osnivanja povjerenstava i niza edukacija namijenjenih predstavnicama i predstavnicima političkih stranaka, lokalnih vlasti i povjerenstava za ravnopravnost spolova s područja Slitsko-dalmatinske županije i šire. Priručnik je svojevrsni nastavak i prošireno izdanje priručnika za uspostavu lokalnih povjerenstava za ravnopravnost spolova udruge Domine, „*Različitošću do jednakosti*“ (2005), nastalog u okviru istoimenog projekta koji je imao za cilj stvaranje mreže lokalnih povjerenstava i edukaciju povjerenstava i organizacija civilnog društva za provedbu rodno

osjetljive politike na lokalnoj razini u Županiji splitsko – dalmatinskoj.

Za razliku od vremena prije 4 godine kada je uz županijska povjerenstva na području Splitsko – dalmatinske županije postojalo tek jedno gradsko povjerenstvo u gradu Hvaru, na otoku Hvaru, danas postoji mreža povjerenstava i gotovo svaki grad u Županiji ima imenovano povjerenstvo. Na taj način, uz blagi porast političke zastupljenosti žena u tijelima političkog odlučivanja na lokalnoj razini, stvorene su okvirne pretpostavke za korak naprijed u provedbi rodno osjetljive politike: edukaciju relevantnih dionika o odnosima roda i spola, te o planiranju, implementaciji, monitoringu i evaluaciji lokalnih javnih politika s obzirom na uravnoteženje položaja žena i muškaraca, te prepoznavanje i zadovoljenje različitih potreba žena i muškaraca, pripadnika različitih društvenih skupina.

Nadamo se da će ovaj priručnik biti na korist onima kojima je namijenjen te da će stvarno doprinijeti ravnopravnijim rodnim odnosima i unaprjeđenju položaja žena, prije svega na području Dalmacije, ali i u drugim hrvatskim županijama, gradovima i općinama.

Autorice

**1. uravnoteženi položaj žena i muškaraca
u lokalnoj zajednici ili primjena rodno
osjetljive politike – korak po korak**

1.1. definicija pojmova

- **ROD** – društvenoj i kulturno oblikovanje biološkog spola. Društveni i individualni konstrukt koji određuju društveno očekivanje uloge od muškarca i žene, odnosno izraženo vlastito poimanje spolne i rodne uloge. Rod je određen shvaćanjima, ulogama i zadaćama koje društvo očekuje od žena i muškaraca u privatnom i javnom životu. Žene i muškarci prihvaćaju rodne uloge, najčešće nesvjesni da su im one nametnute kroz društvene norme očekivanog ponašanja. Muškarci kao i žene mogu promicati promjenu rodni uloga i rodni odnosa.

- **SPOL** – društveno i pravno imenovanje biološke karakteristike žena i muškaraca na osnovu genitalija i reproduktivnih funkcija. Razlikujemo dva osnovna spola: muški i ženski, te interseks. Spol je društveni konstrukt i osnova je diskriminacije i neravnopravnost.

- **RODNI IDENTITET** - podrazumijevaju vlastitu rodnu osobnost (pripadnost rodu), vlastito rodno samoodređenje, ne nužno ovisno o spolu koji je pripisan rođenjem. Rodni identiteti ne znače samo binarnu podjelu na muški i ženski koncept. Rodni identiteti su žensko, muško, transrodno.

- **SPOLNI IDENTITET** – predstavlja vlastito spolno samoodređenje, ne nužno identičnu spolu određenom po rođenju. Razlikujemo spolne

identitete žene, muškarca, ali interseksualne i transseksualne osobe

- **ROD i SPOL – RAZLIKE** - rod za razliku od spola nije biološki determiniran. Mijenja se od kulture do kulture ovisno, pod utjecajem ekonomskog, društvenog i političkog konteksta. Rod je dinamična kategorija koja se kontinuirano mijenja.

U SAD se na razliku između roda i spola ukazuje korištenjem termina male i female za oznaku spola, te man i woman za oznaku roda. U Velikoj Britaniji termini male i female se još uvijek koriste samo u značenju mužjak i ženka. U Hrvatskom se jeziku pojmovi muško i žensko koriste za oznaku spola (za sva živa bića), odnosno muškarac i žena za rod (samo za čovjeka).

- **RODNE ULOGE** - predstavljaju zbroj svih odlika, načina ponašanja i očekivanja koje se pripisuju određenom rodu. Rodne uloge usko su povezane sa stereotipima koji su često u funkciji reproduktivnih uloga muškarca i žene. Dodjeljuju se prema rodnom društvenom statusu. Kako je sustav rodnih odnosa patrijarhalan, rodne uloge se najčešće donose na štetu žene i jednoznačne su. Tako je uloga žene najčešće reproduktivna. Ona je majka, odgajateljica i kućanica.

- **RODNE POTREBE** – Zbog specifičnosti uloga u društvu od kojih su često žene u podređenim ulogama, razlikuju se muške i ženske potrebe. Pri tome razlikujemo praktične i strateške rodne potrebe. Praktične potrebe poslužit će za dugoročno bavljenje strateškim potrebama.

- **PRAKTIČNE RODNE POTREBE/INTERESI** – Često su vezane uz uvjete života i nisu usmjerene na mijenjanje podređenog položaja žena. Čak mogu pojačati i naglasiti postojeće podjele rada po spolu. Predstavljaju potrebe svih članova i članica domaćinstva/kućanstva, ali ih žene navode kao svoje, jer one uglavnom osjećaju odgovornost za zadovoljene praktičnih potreba.

- Praktične potrebe između ostalog su:
 - potreba za zdravstvenom njegom
 - potreba za podjelom hrane
 - mogućnosti zarade prihoda za kućanstvo
 - osiguranje uvjeta stanovanja i osnovnih usluga
 - briga za djecu (vrtići, škole)

- **STRATEŠKE RODNE POTREBE/INTERESI** – žene su ih same prepoznale i identificirale kao potrebe, a nastale su uslijed njihove podređene društvene uloge i ovise o društvenom i geografskom kontekstu. One se odnose na probleme moći i kontrole, te iskorištavanja u uvjetima rodne podjele rada. Mogu uključivati probleme poput zakonskog okvira, obiteljskog nasilja, jednake plaće za jednak rad, ženske kontrole nad vlastitim tijelom.

- Strateške potrebe zadovoljavaju se na slijedeći način.
 - postavljanjem institucionalnih okvira, donošenjem zakona i kreiranjem institucionalnih mehanizama za provedbu zakona
 - preispitivanjem rodne podjele rada
 - mjerama za poboljšanje reproduktivnog zdravlja
 - mjerama protiv nasilja

- **RODNA SLOBODA** - pravo svake osobe da izražava svoj rod na način koji izabere; kroz ženskost, muškost, androgenost, ili na bilo koji drugi način. Rodna sloboda uključuje pravo na rodnu neodređenost i rodnu kontradikciju.
- **RODNE NORME** - društveno "primjereno" i "prihvatljivo" rodno izražavanje, odnosno ponašanje. One se provode pomoću pozitivnih i negativnih sankcija koje se mogu promatrati kao sredstvo očuvanja i zadržavanja tradicionalnog (patrijarhalnog) sustava rodni normi.
- **STEREOTIPI** - pojednostavljene i vrlo često iskrivljene mentalne slike. Javljaju se uz određenu spolnu grupu i podrazumijevaju čitav niz karakteristika, bilo fizičkih bilo psihičkih, koje tu grupu opisuju i određuju.

Muškarci – stereotipi

- Agresivni
- Bezosjećajni
- Neovisni
- Objektivni
- Dominantni
- Aktivni

Žene - stereotipi

- Pasivne
- Pričljive
- Plačljive
- Nježne
- Osjećajne
- Lošije vozačice

Reklama koja podržava stereotip:

„Mini automatik za jednostavno upravljanje vozilom.“

- **DISKRIMINACIJA** – svaka razlika, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola, roda, jezika, boje kože, nacionalne, vjerske, političke ili neke druge pripadnosti, imovnog stanja, obiteljskog ili društvenog statusa, dobi, obrazovanja, invaliditeta ili neke drugog obilježja pojedinke ili pojedinca. Diskriminacija je kršenje temeljnih ljudskih prava. Diskriminacija je definirana Zakonom o suzbijanju diskriminacije te Zakonom o ravnopravnosti spolova. Razlikujemo izravnu i neizravnu diskriminaciju, te diskriminaciju s obzirom na osnovu diskriminacije – diskriminaciju žena, na temelju roda, vjerska diskriminacija i sl.

- **DISKRIMINACIJA NA OSNOVU RODA** /*DISKRIMINACIJA NA TEMELJU SPOLA* – svaka razlika, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha ugrožavanje ili onemogućavanje priznanja, uživanja ili korištenja ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

- **IZRAVNA DISKRIMINACIJA NA TEMELJU SPOLA** - svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji.

- **NEIZRAVNA DISKRIMINACIJA NA TEMELJU SPOLA** - postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna.

Rodni odnosi ne postoje samo na relaciji žene – muškarci već i među pripadnicama i pripadnicima istog roda (npr. majka-kći, žena –žena, djed-unuk). Bez obzira na dob, religijsku, etničku ili klasnu pripadnost naši su odnosi obilježeni činjenicom da pripadamo određenom, bilo muškom ili ženskom rodu/spolu. Rodni odnosi impliciraju da će se promijene u životu žene odraziti na muškarca i obratno

- **UZNEMIRAVANJE** - svako neželjeno ponašanje uvjetovano spolom osobe, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje. Uznemirivanje je jedan od oblika diskriminacije.

- **SPOLNO UZNEMIRAVANJE** - oblik diskriminacije i predstavlja svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili predstavlja povredu osobnog dostojanstva, a posebice ako stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

- **SEKSIZAM** – oblik društvene diskriminacije i segregacije osoba na temelju spola/roda. Glavne žrtve seksizma su žene, zato seksizam možemo definirati kao skup vjerovanja u mentalnu i fizičku inferiornost žena kao slabijeg, inferiornijeg spola. Seksizam se javlja na različitim razinama, od individualne do institucionalne.

Primjeri seksističkih reklama:

Izvor: www.index.hr i www.halter.ogr

- **ŽENSKA LJUDSKA PRAVA** - "Ljudska prava žena i djevojaka su neotuđivi, integralni i nedjeljivi dio univerzalnih ljudskih prava. Potpuna i jednaka participacija žena u političkom, građanskom, ekonomskom, socijalnom i kulturnom životu, na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini i iskorjenjivanje svih oblika diskriminacije na temelju spola jesu prioritetni ciljevi međunarodne zajednice. (Bečka deklaracija i Program akcije, dio prvi, odjeljak 18.)

- **NASILJE U OBITELJI** - svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja, a osobito:
 - **tjelesno nasilje**, odnosno primjena fizičke sile bez obzira je li nastupila tjelesna ozljeda ili nije,
 - **tjelesno kažnjavanje** i drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe,
 - **psihičko nasilje**, odnosno primjena psihičke prisile koja je prouzročila osjećaj straha, ugroženosti, uznemirenosti ili povrede dostojanstva, verbalno nasilje, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima ili na drugi način grubo verbalno uznemiravanje, uhođenje ili uznemiravanje preko svih

sredstava za komuniciranje ili preko elektroničkih i tiskanih medija ili na drugi način ili komuniciranja s trećim osobama, protupravna izolacija ili ugrožavanje slobode kretanja (u daljnjem tekstu: uhođenje i uznemiravanje),

- **spolno nasilje**, odnosno spolno uznemiravanje,
- **ekonomsko nasilje** pod kojim se podrazumijeva oštećenje ili uništenje osobne i zajedničke imovine ili zabrana ili onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine ili pokušaj da se to učini te oduzimanje prava ili zabrana raspolaganja osobnim prihodima ili imovinom stečenom osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja ili rada, prisiljavanje na ekonomsku ovisnost, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i skrb o djeci ili drugim uzdržavanim članovima zajedničkog kućanstva. (čl. 4. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji NN 137/09)

- **NASILJE NAD ŽENAMA** - svaki čin rodno-utemeljenog nasilja koji rezultira ili će vjerojatno rezultirati fizičkom, seksualnom ili psihološkom povredom žene ili njezinom patnjom, uključujući prijetnje takvim radnjama, prisilu ili samovoljno lišavanje slobode, bilo u javnosti ili privatnom životu (Deklaracija UN o eliminaciji svih oblika nasilja nad ženama/1993.)

- **RODNA ANALIZA** – predstavlja metodologiju za prikupljanje informacija o rodu te osigurava podatke razvrstane po spolu, razumijevanje društvene konstrukcije rodni uloga i načina na koji je rad podijeljen i vrednovan. To je proces analiziranja informacija da bi se osigurala efikasna i jednaka usmjerenost resursa i dobiti od razvoja prema ženama i muškarcima te da bi se uspješno predvidjeli i izbjegli eventualni negativni utjecaji koje razvoj može imati na rodne odnose.

- S obzirom na rodno osviještenu politiku (*gender mainstreaming*) rodna analiza potrebna je na svim razinama. Pomoću rodne analize može se utvrditi i pratiti razvoj određenih promjena, osobito s obzirom na položaj žena i muškaraca. Analiza spolova usmjerena je na analizu različitih uloga žena i muškaraca (produktivna, reproduktivna, donošenje uloga), pristup ili zastupljenost u određenim mjerama, specifične potrebe, interese, probleme i prepreke jednako zastupljenosti žena i muškaraca u procesu

stvaranja odluka i u odnosu na primljenu korist u svim aspektima gospodarskog, političkog, socijalnog i kulturnog života.

- **RODNA RAVNOPRAVNOST / RAVNOPRAVNOST SPOLOVA -**
Ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Rodna ravnopravnost je nužna za postizanje održivog razvoja i nemoguća je bez partnerstva žena i muškaraca u političkom, gospodarskom, socijalnom i kulturnom životu u određenoj zajednici. Jednaki položaj žena i muškaraca pravni je standard i pokazatelj razvijenih demokracija.
- Da bi se uklonile ili ublažile izražene rodno uvjetovane razlike u položaju žena i muškaraca u političkom, društvenom, ekonomskom i kulturnom životu, nije dovoljna samo zakonski proklamirana ravnopravnost spolova. Neophodno je osnaživanje žena i donošenje afirmativnih mjera i aktivnosti za uravnoteženje položaja žena i muškaraca (npr. kvote i tzv. mjere pozitivne diskriminacije). Potrebna je definiranje politike promicanja ravnopravnosti spolova i uspostava institucionalnih mehanizama za provedbu te politike.

- **RODNO OSVIJEŠTENA / OSJETLJIVA POLITIKA / GENDER MAINSTREAMING** - sveobuhvatna strategija za postizanje veće rodne jednakosti u društvu. Provodi se integriranjem rodne perspektive u sve institucije i programska područja i sektore (zdravstvo, obrazovanje, zaštitu okoliša, trgovinu, transport...). To je proces u kojem se procjenjuje utjecaj na žene i muškarce bilo koje aktivnosti države, pa i zakonodavstva, politika i programa, u svim područjima i na svim razinama. To je strategija za postizanje uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca u procesu oblikovanja, primjene, praćenja provedbe i evaluiranja politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama.

- **RODNO OSJETLJIVI JEZIK** – Rodne (spolne) razlike trebaju se poštivati i odražavati u jeziku upotrebom imenica ženskog roda za žene, a muškog roda za muškarce. Rodne razlike i uvažavanje ženske kulture i iskustava treba biti iskazano i u jeziku, budući je jezik dinamični iskaz duha vremena i uvažavanja nastalih društvenih i kulturnih promjena. Politika promicanja ravnopravnosti spolova odnosno rodno osjetljiva politika zahtjeva upotrebu rodno osjetljivog jezika u državnim i javnim službama. Primjeri rodno neosjetljivog jezika su nazivi zanimanja za žene iskazani u muškom rodu, kao npr. pravnik, doktor, predsjednik ili načelnik...Takvi primjeri su brojni i još uvijek ih nalazimo u upotrebi u literaturi i u javnom govoru

- **RODNO OSJETLJIVI PRORAČUN/RODNO BUDŽETIRANJE** - način da se rodno osjetljiva politika primjeni u svim fazama procesa kreiranja i donošenja proračuna na svim razinama. Analiza utjecaja javnih troškova na položaj žena i muškarca, ali i mogućnost praćenja zadovoljavanja potreba drugih grupa stanovništva s obzirom na dob, nacionalnu i religijsku pripadnost, život na selu, gradu, što također može biti dio rodnog budžeta. Uvažavanje prepoznatih različitih rodni potreba žena i muškaraca, te drugih društvenih skupina pri planiranju i izvršenju proračuna jedinica lokalne samouprave.

- **RODNA SEGREGACIJA PRI ZAPOŠLJAVANJU** - koncentracija muškaraca i žena na različitim vrstama i razinama aktivnosti i zaposlenja, pri čemu su žene uglavnom ograničene na uža područja zapošljavanja/zanimanja (**horizontalna segregacija**) nego muškarci, kao i na niže razine na hijerarhijskoj ljestvici (**vertikalna segregacija**). Glavna prepreka za ekonomsku učinkovitost i jednake plaće za žene i muškarce. Obrasci segregacije prisutni su u obrazovanju, profesionalnom osposobljavanju i zapošljavanju.

- **RODNA STATISTIKA** - statistika vođena s obzirom na spol/rod te se odnosi na statističke podatke koji odražavaju stvarni položaj žena i muškaraca u svim područjima života, uključujući odnose između spolova. Ona omogućuje vidljivost stanja i iskustva žena i muškaraca tijekom svih faza života i jasno pokazuje stupanj ravnopravnosti spolova u društvu.
- Rodna statistika uključuje iskazivanje sve statistike o pojedincima po spolu, analizu i prikaz svih varijabli i karakteristika po spolu kao primarnih i ukupnih klasifikacijskih kategorija te reflektira sva rodna pitanja u statističkim podacima.

1.2. razumijevanje koncepta rodno osjetljive politike – koraci za primjenu

*Rodno osjetljiva politika je važna jer nas usmjerava na **uočavanje i prihvaćanje različitosti**. Muškarci i žene nisu homogene skupine. Potrebe sveučilišno obrazovane žene nisu iste kao i srednje obrazovane žene, koja je pripadnica nacionalne manjine ili osoba s invaliditetom. Iako se možda obje suočavaju s diskriminacijom, njihove su potrebe drugačije.*

Razumijevanje tih potreba i donošenje mjera za njihovo zadovoljenje predstavlja razumijevanje i primjenu koncepta rodno osjetljive politike. Stvarno razumijevanje i primjena koncepta moguća je u punoj mjeri na razini lokalne zajednice.

Mjere i politike koje se donose na nacionalnom nivou zapravo samo pružaju potreban okvir za učinkovitu integraciju politike ravnopravnosti spolova u lokalne javne politike.

➤ **Koncept rodno osjetljive politike NIJE:**

- isključivo žensko pitanje
- ujednačavanje jednakog pristupa ili tretmana žena i muškaraca ili ujednačavanje statistika
- dobro napisan program ili izjave
- pronalaženje krivaca za postojeću nejednakost
- samo alat u ženskim rukama
- sredstvo od kojeg samo žene imaju korist
- zamjena za postojeće rodne politike i projekte koji promiču ravnopravnost žena i muškaraca

➤ **Koncept rodno osjetljive politike JE:**

- Sveobuhvatna strategija za postizanje veće rodne jednakosti u društvu.
- Provodi se integriranjem rodne perspektive u sve institucije i programska područja i sektore (zdravstvo, obrazovanje, zaštitu okoliša, trgovinu, transport...).
- Proces u kojem se procjenjuje utjecaj na žene i muškarce bilo koje aktivnosti države, pa i zakonodavstva, politika i programa, u svim područjima i na svim razinama.
- Strategija za postizanje uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca u procesu oblikovanja, primjene, praćenja provedbe i evaluiranja politika i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama.

➤ **Pokazatelji provedbe rodno osjetljive politike u lokalnoj zajednici**

- Postojanje partnerskih odnosa s feminističkim organizacijama
- Financiranje projekata i programa za promicanje ravnopravnosti spolova
- Rodno osjetljivi proračun

Rodno osviještena politika nije samo pitanje društvene pravde, već je potreban alat za postizanje uravnoteženog i održivog ljudskog razvoja. Dugoročno, krajnji rezultat provedbe rodno osviještene politike je upravo postizanje većeg i održivijeg razvoja ljudske zajednice.

➤ **Rodno osjetljiva politika odnosi se na:**

- kreiranje, provedbu, praćenje provedbe i evaluaciju javnih politika
- proces donošenja političkih odluka
- pristup izvorima

Dugi niz godina rodna ravnopravnost percipirana je od strane političara, kreatora javnih politika, pa čak i od samih žena isključivo kao žensko pitanje. Premda ravnopravnost spolova ili jednakost između žena i muškaraca postaje relevantno političko pitanje u EU početkom 70. godina prošlog stoljeća, jednak pristup ili jednak tretman na tržištu rada zahtijeva se već Rimskim ugovorom (1957.), dakle od samih početaka Unije. Razvoj pristupu rodne jednakosti može se podijeliti u 3 faze (Rees, 2004)

1970. – razdoblje **individualnih prava** u kojem dominira koncept tzv. jednakog pristupa ili **jednakog tretmana (*equal treatment*)**.

1975. donesena je prva europska direktiva koja se odnosi na jednaku plaću za jednak rad i ide za tim da se osiguraju jednaki uvjeti za pojedince/ke na tržištu rada. Već 1976. donesena je druga direktiva koja se odnosi na jednak pristup zapošljavanju, obuci, promicanju i izjednačavanju radnih uvjeta. Nakon toga donesen je čitav niz direktiva koji se odnosi na reguliranje jednakih mogućnosti na tržištu rada, poput roditeljskog dopusta, sprječavanja diskriminacije na radnom mjestu, reguliranja prava na skraćeno radno vrijeme (*part-time job*) i sl. To ne čudi kad znamo da je Europska unija započela svoje

ujedinjenje zahvaljujući prepoznatim zajedničkim ekonomskim interesima.

Individualni pristup usmjeren je na diskriminaciju, ali nije dovoljan da bi se ona eliminirala. Polazište ovog koncepta je pretpostavka da bi žene i muškarci trebali imati jednak tretman u društvu. Međutim, startne pozicije žena i muškaraca nisu jednake i stoga je bilo potrebno proširiti koncept. Pokazalo se da rodno neutralne politike daju različite, neočekivane rezultate s obzirom na ciljeve politike.

1980. – nastupilo je razdoblje primjene **mjera pozitivne akcije ili pozitivne diskriminacije (*positive action/discrimination*)**. To su desetljeće obilježile politike promoviranja prava žena, usmjerene na prepoznavanje potreba žena, kao većinske, ali diskriminirane društvene skupine. Žene su te koje se same trebaju pobrinuti za promjenu svog društvenog položaja. Politika pozitivnog djelovanja promovirana kroz preporuke i kodekse dobre prakse prihvaćena je i provođena u područjima kao što su obrazovanje i obuka, njega djece, seksualno uznemiravanje, mjere pozitivne diskriminacije, diskriminacija žena u medijima i unaprjeđenje položaja žena u tijelima političkog odlučivanja. Međutim, izostali su željeni rezultati i suštinska promjena društvenog položaja žena, u javnom i privatnom životu.

1990. – godine **mainstreaming-a – rodno osjetljive/osviještene politike**. Specifične akcije usmjerene isključivo na poboljšanje položaja žena također su imale parcijalni učinak. Te su mjere pozitivne akcije pripremale žene za djelovanje u „muškom“ svijetu, a ne za promjenu tog svijeta i patrijarhalnih

rodnih odnosa u kojima jedan rod dominira nad drugim, društveno podređenim i često marginaliziranim i isključenim. Novi koncept predstavlja koncept prihvaćanja **različitosti** (*differences*) i *meinstrema*. Fokus je prebačen na sustav i strukture same po sebi, na odnose između žena i muškaraca i prepoznavanje njihovih individualnih potreba. Taj pristup prihvaćen je na međunarodnom nivou i raširen diljem svijeta.

Koncept rodno osjetljive politike prvi put je izložen na III. Svjetskoj konferenciji žena UN-a u Najrobiju. Međunarodnu potvrdu koncept rodno osjetljive politike dobio je na IV Svjetskoj konferenciji žena u Pekingu 1995. te je uvršten u Platformu za djelovanje kao bitan pravac razvoja međunarodnih javnih politika. U EU koncept je prihvaćen 1996. te preporučen kao koncept koji se primjenjuje u procesu planiranja, primjene, monitoringa i evaluacije svih javnih politika, programa i djelovanja u EU, a odnosi se na procjenu i vrednovanje učinaka koje određene politike i aktivnosti imaju na položaj žena i muškaraca u društvu. 1997, Amsterdamskim ugovorom rodno osjetljiva politika prihvaćena je kao formalni koncept promicanja uravnoteženog položaja žena i muškaraca u EU.

izvor: Equal Guid on Gender Mainstreaming, European commission, Employment and social affairs, (2004)

Rodno osjetljiva politika može poslužiti kao ključna metoda za postizanje rodne jednakosti. Ona je pitanje socijalne pravde i demokracije, te jačanja pravičnosti i održivosti humanog društvenog razvoja.

➤ **Područje provedbe rodno osjetljive politke na lokalnoj razini**

- Planiranje razvoja grada, urbanizam (javne površine, vrtići)
- Planiranje razvoja grada (javni prijevoz)
- Javna sigurnost –sigurnost javnih prostora
- Prevencija i pomoć žrtvama obiteljskog nasilja
- Briga za djecu
- Zapošljavanje – inicijative JLS
- Integracija imigrantkinja i strankinja
- Sport
- Kulturna baština – ženka povijest, spomenici, nazivi ulica

➤ **Praktični koraci za primjenu rodno osjetljive politike**

Od prvog promoviranja koncepta rodno osjetljive politike da danas doneseni su brojni priručnici i vodiči koji imaju za cilj bolje razumijevanje i primjenu koncepta, a u konačnici i postizanje uravnoteženih rodnih odnosa između žena i muškaraca u različitim društvenim skupinama. Navedodimo neke od njih kako bismo ukazali na brojnost i različitost potreba. To su: osobe s invaliditetom, samohrani roditelji, nacionalne manjine, imigranti, beskućnici, mladi, osobe treće životne dobi, nezaposlene žene iznad 40 godina, dugotrajno nezaposlene žene i muškarci i brojne druge društvene skupine sa specifičnim potrebama. Sve te potrebe imaju dodatnu rodnu dimenziju. Zadatak svih priručnika, pa tako i ovog je ponuditi način i metode kako najučinkovitije zadovoljiti tu dimenziju.

Međutim, svi priručnici manje više razlučuju nekoliko osnovnih faza u provedbi, odnosno primjeni rodno osjetljive politike, a koje uključuju postojanje zakonodavnog odnosno institucionalnog okvira za provedbu, edukaciju relevantnih dionika, analizu rodni potreba i resursa, te planiranje, provedbu, monitoriranje i evaluaciju postojećih i predlaganje novih, alternativnih javnih politika. Ovdje donosimo primjer iz *EQUAL vodiča za rodno osjetljivu politiku* *EQUAL Guide on Gender Mainstreaming* (Europska komisija: 2004)

➤ **Četiri koraka za uvođenje rodno osviještene politike :**

- 1. Organiziranje** – podrazumijeva stvaranje zakonodavnog i institucionalnog okvira, te kao prvi korak izgradnju svijesti i određivanje odgovornosti za provedbu rodno osjetljive politike; na konkretnoj razini to znači definiranje planova i odgovornosti za provedbu i nadziranje provedbe politike u jedinici lokalne samouprave, odnosno definiranje uloge povjerenstava.
- 2. Učenje o rodnim razlikama** – cilj je ovog drugog koraka edukacija o rodnim nejednakostima s obzirom na sudjelovanje u raspodjeli resursa, vrijednosti i prava. Ovaj korak podrazumijeva prikupljanje relevantnih podataka o rodnim razlikama u procesu kreiranja politike i donošenja odluka, pristupu raspodijeli resursa i koristi, mjerama politika, definiranim rodnim ulogama, utjecaju koje društvene, pravne i druge norme i sustavi vrijednosti imaju na javne politike, te pravnu regulaciju ženskih prava i

rodnih odnosa (postojanje izravne ili neizravne diskriminacije, pristup pravnom, političkom ili gospodarskom okruženju isl.)

3. **Analiza učinaka politika** – podrazumijeva procjenu mogućeg učinka politike/a na spolove s obzirom na stupanj sudjelovanja, resurse, norme, te vrijednosti i prava. To podrazumijeva npr. analizu pristupa resursima i korist od postojećih resursa, odnosno učinak politika na kućne, pojedinačne te na javne resurse, a s obzirom na utvrđene rodne potrebe. Ili na primjer na normativnoj razini, učinci politike na uskalđivanje javnog i privatnog života ili privatnoj i profesionalnog trebaju biti takvi da potiču uključivanje muškaraca u brigu o djeci i korištenje roditeljskih dopusta. Pri procjeni učinaka politika treba imati na umu o kojim se socijalnim skupinama radi, te učinke politika sagledavati u cjlini, kao npr. politike koje promiču prava osoba s invaliditetom, seksualnih manjina i rodne ravnopravnosti.

4. **Preoblikovanje politike/a** – ukoliko se procijeni da politika7e koje se provode imaju negativan ili neutralan rodni učinak, potrebno je izvršiti ponovnu analizu potreba i resursa, te predlagati nove politike. Važno je imati na umu da rodno osjetljiva politika zahtijeva cjelovit pristup oblikovanju politike/a, što znači da se politika poticaja zapošljavanja npr. samohranih majki ne može posmatrati odvojeno od pružanja socijalne skrbi, brige za djecu i npr. porezne politike i socijalnih naknada.

Primjeri dobre prakse provedbe rodno osjetljive politike na lokalnom nivou u zemljama Europske unije

- **Belgija:** 1993 – Nacionalni odbor za jednake mogućnosti zajedno s Ministarstvom rada i zapošljavanja kreirao je kampanju za podizanje svijesti o važnosti političke participacije žena te realizirao pilot projekt s lokalnim vlastima; U Antweprenu Komisija za emancipaciju koja ima zadatak promicanja ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini u suradnji s Univerzitetom radi rodnu analizu i organizira informativne sastanke.
- **Italija:** Nacionalni odbor za paritet i jednake mogućnosti žena i muškaraca publicirao je 2001-2002 vodič za žene kandidatkinje na lokalnim i nacionalnim izborima; Gradovi prijatelji djece nastoje na svojim gradskim površinama urediti više parkova i zelenih površina; Grad Vicenza organizirao je tečaj samoodbrane za 136 žena.
- **Finska:** Ženske nevladine organizacije zajedno s političkim strankama organiziraju zajedničke kampanje za promoviranje žena kandidatkinja na parlamentarnim i lokalnim izborima; od 1988 aktivno djeluje mreža svih ženskih organizacija iz političkih stranaka i tri nevladine udruge koja promovira političku participaciju žena; besplatni gradski prijevoz za majke s djecom u kolicima; Jedinice lokalne samouprave nabavile su i koriste posebni minibuseve, dizajnirani za ljude s teškoćama u kretanju i starije osobe.

- **Švedska:** Provodi se program obrazovanje najmlađih u dobi od 1 – 6 godina o rodnoj jednakosti i prevladavanju stereotipa što predstavlja razvijanje individualnog pristupa svakom djetetu. O provedbi programa osoblje vrtića snimilo je film; Federacija općina predložila je metode za razvijanje lokalnih rodni politika koje uključuju analizu broja žena i muškaraca u tijelima političkog odlučivanja, izvršne vlasti i korištenja usluga, alokaciju izvora (proračun, prostor, usluge..) s obzirom na rod.; Švedko udružene lokalnih vlasti iniciralo je program za postizanje rodne ravnopravnosti u gradovima. Pilot program razrađen je na primjeru grada Göteborga. Cilj programa bio je uključivanje načela ravnopravnosti u proces donošenja odluka na svim razinama, te u podjelu sredstava i primjenu zadataka. Educirane voditeljice nastavile su rad u drugim lokalnim sredinama u Švedskoj.
- **Norveška:** Projekt 2001 – Žene i muškarci u Norveškoj. Izračunat je indeks rodne jednakosti u 435 jedinica lokalne samouprave, na način da su analizirane investicije u skrb za djecu, broj žena na upravljačkim funkcijama u lokalnoj vlasti, te broj žena između 20 i 39 godina s obzirom na kvalifikaciju/obrazovanje, vrsta posla koje obavljaju i prihode koje ostvaruju.
- **Austrija:** Grad Beč ima primjenjuje rodno osjetljivi proračun kao instrument provedbe rodno osjetljive politike. Kao pozitivan primjer

rodnog proračuna navodi se poticanje zapošljavanja muških odgajatelja u vrtićima, poticala se prekvalifikacija muškaraca za odgajatelje, te se danima zdravlja za muškarce promovirala zdravstvena zaštita i prevencija najčešćih oboljenja muškaraca.

- **Španjolska:** Gradonačelnik grada Torredonjimeno iz Andaluzije zabranio je muškarcima da izlaze vani utorkom od 21 do 2 s ciljem da ostanu kod kuće. Oni koji prekrše zabranu plaćaju kaznu koja se uplaćuje u fond za borbu protiv obiteljskog nasilja.
- **Francuska:** Radno vrijeme neke Jedinice lokalne samouprave su izmijenile da bi pogodovali boljoj usklađenosti privatnog i profesionalnog života; Gradska uprava grada Aubagna osigurala je besplatni javni prijevoz za sve svoje građane i građanke.
- **Portugal:** Lokalne vlasti zapošljavaju medicinske sestre za obilazak djece u udaljenim, rijetko naseljenim mjestima; Brojne jedinice lokalne samouprave u Portugalu inicirale su tiskanje knjiga, kataloga ili posebnih vodiča koji promoviraju znamenite žene iz portugalske povijesti ili su u njihovu čast dale nazive ulicama i trgovima u gradovima.*

**Primjeri su preuzeti iz priručnika Cesar, Obradović: Rodna perspektiva u politici i praksi(2005) i Gaspard, Heinen: Guide to the Integration of Gender Equality in Local Government Policies.*

1.3. rodna analiza i planiranje

➤ Što je rodna analiza?

- Rodna analiza ima za cilj istražiti prirodu različitosti zasnovanih na pripadnosti određenom rodu. Rodna analiza znači sistematično propitivanje razlika između žena i muškaraca u određenoj (lokalnoj) zajednici, osobito s obzirom na njihove:
 - **Uloge i aktivnosti**
 - Tko čini što: **produktivne** uloge/aktivnosti? Kućanske **reproduktivne** uloge (briga za djecu, kuhanje, plaćanje računa, štednja)? **Slobodno vrijeme?**
 - tko radi/privređuje: žena? Muškarac? Djevojke? Madići? Oboje? Samo jedan od partnera?
 - Koliko traje radno vrijeme? Da li je rad na određeno, neodređeno? Sezonski?
 - Gdje se nalazi radno mjesto? Ured, kuća, tvornica, grad?
 - Koliko je izražena podjela poslova s obzirom na rod/spol?
 - **Pristup izvorima**
 - Izvori s kojima raspolažu žene i muškarci?
 - Tko ima pristup/kontrolu nad izvorima? Kome je pristup ograničen ili nedozvoljen?
 - Koje odluke donose žene i muškarci: u obitelji, na radnom mjestu, u zajednici?
 - Da li su uvjeti i ograničenja pristupu sudjelovanju u društvenom i

gospodarskom životu jednaka/različita za žene i muškarce?

- **Koristi i poticaji**
 - Tko kontrolira produktivne, a tko reproduktivne aktivnosti?
 - Tko uživa korist od ekonomskih aktivnosti? Tko donosi/prima prihode, a tko ne? Tko kontrolira prihode? Što je s drugim koristima?

- **Prvi** korak u provedbi rodne analize je usvajanje različitosti između „roda“ i „spola“. Sljedeći korak je analiza rodni uloga, potom analiza rodni potreba, praktičnih i strateških. Potom, na temelju prepoznatih strateških rodni potreba, četvrti korak je izrada akcijskih i operativnih planova s definiranim prioritetima, mjerama, te konkretnim zaduženjima, rokovima i odgovornostima za provedbu rodni politika, odnosno zadovoljavanje prepoznatih potreba. Važan dio rodne analize je i analiza resursa, odnosno proračuna, jer je to uvjet za provedbu planiranih politika odnosno za zadovoljenje prepoznatih strateških potreba žena i muškaraca.

➤ **Primjer rodne analize: konceptualni okvir za rodnu analizu po metodi Caroline Moser**

1. **vježba:** *Razlikovanje roda od spola* – tijekom trajanja vježbe potrebno je identificirati tipične ženske i tipične muške karakteristike na način da se u priloženu tablicu upišu vrlo brzo, nakon kratkog razmišljanja tipične ženske/muške karakteristike ili atributi.

ŽENE	MUŠKARCI

Slijedeći korak je rasprava, te pronalaženje tipičnih, netipičnih i/ili zajedničkih karakteristika žena i muškaraca. Potrebno je razviti diskusiju o tome da li „muške“ poslove može obavljati žena i obratno. Cilj je ukazati na biološke karakteristike spola i socijalno uvjetovane karakteristike roda, te na rodne stereotipe.

2. **vježba:** *Analiza rodni uloga* – Objasniti vrste rodni uloga. Razlikujemo 4 vrste rodni uloga: **reproduktivne** kao što su briga za djecu, obitelj, kućanstvo; **produktivne** kao što su rad žena i muškaraca bilo da je plaćen u novcu ili drugim izvorima, **ulogu u zajednici**, što podrazumijeva često volonterski, neplaćeni rad, ili humanitarni rad, brigu za obrazovanje ili zdravstvenu njegu djece, starijih i sl. To je produžena reproduktivna uloga. Zapravo sve tri uloge većinom pripadaju ženama. Četvrta uloga politički angažman ili **političko upravljanje u zajednici** najčešće pripada muškarcima. Potrebno je iscrtati tabelu s podjeljenim rodni ulogama, te ispisati koje uloge pripadaju ženama, a koje muškarcima. Nakon toga potrebno je raspraviti dobivene rezultate i identificirati muške i ženske rodne uloge. Za vježbu je potrebno otprilike sat vremena.

Uloge	Produktivne	Reproduktivne	U zajednici	U politici
Žene				
Muškarci				

3. **vježba:** *Analiza rodni potreba* – Prepoznavanje praktičnih i strateških rodni potreba. **Praktične rodne potrebe** najčešće se odnose na zadovoljenje, odnosno poboljšanje svakodnevnog života. One su vezane uz društvena očekivanja uloge žene u zajednici. To je biriga za hranu, zdravstvenu njegu i skrb, zaposlenje. **Strateške potrebe** žena i muškaraca vezane su uz rodno uvjetovanu podjelu na tržištu rada, na područjima političke moći i kontrole, te raspodjele i kontrole resursa. Strateške potrebe odnose se na zakonska prava, obiteljsko nasilje, kontrolu žena nad vlastitim tijelom, jednake plaće za jednak rad i sl. Prepoznavanje strateških potreba podloga je za kreiranje javnih politika. Vježba se odnosi na ispisivanje praktičnih i strateških potreba žena i muškaraca, također kroz tabelarni prikaz, te popisivanje strateških potreba. Za vježbu je potrebno sat i po vremena.
4. **vježba:** *Definiranje prioriteta i mjera i izrada akcijskih planova* – na osnovu ispisanih strateških potreba žena i muškaraca u zajednici potrebno je definirati prioritete i mjere provedbe akcijskog plana, te napraviti operativni plan s definiranim nositeljima aktivnosti, odgovornim osobama, vrstama aktivnosti, planiranim resursima i rokovima izvršenja i praćenja provedbe. Vježba traje po potrebi do sat i po vremena. Cilj je vježbe na primjeru jednog ili dva prioriteta proći proces izrade akcijskog i operativnog plana. U nastavku donosimo neke

ogledne primjere akcijskog i operativnog plana za provedbu rodno osjetljive politike na lokalnoj razini, kao i izvadak iz akcijskog plana provedbe Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova.

Prema politici EU o spolnoj ravnopravnosti u razvojnoj suradnji traži se integracija analize ravnopravnosti spolova na makro, mezo i mikro razinama tijekom cijelog projektnog ciklusa. Pomoću analize spolova može se utvrditi i integrirati dinamika promjene u zadanoj situaciji te pratiti njezin razvoj, posebice u odnosu na razlike između muškaraca i žena. Analiza spolova uključuje pažnju u odnosu na: različite uloge (produktivnu, reproduktivnu, donošenje odluka) muškaraca i žena; pristup potencijalima u različitoj mjeri te njihovo različito korištenje, kao i njihove specifične potrebe, interese i probleme; prepreke potpunoj i ravnopravnoj zastupljenosti muškaraca i žena u projektnim aktivnostima te ravnopravnost između muškaraca i žena u odnosu na primljene koristi. Izvor: www.safu.hr/hr/rjecnik/pregled/226/gender-analysis?lang=en (10.9.2009.)

Primjeri akcijskog i operativnog plana za provedbu rodno osjetljive politike na lokalnoj razini
Primjer akcijskog plana : postavljanje prioriteta i mjere provedbe

Prioritet	Mjera	Rokovi izvršenja
1.usklađivanje profesionalnog i obiteljskog života	1.1. promicanje dojenja	Prosinac 2010.
	1.2.obvezni rodiljni dopust za muškarce	Svibanj 2011.
	1.3. osiguranje kapaciteta u jaslicama	Rujan 2011.
2.zaštita reproduktivnog zdravlja žena	2.1. program spolnog odgoja u školama	Rujan 2010.
3. povećanje političke participacije žena na lokalnom nivou	3.1. edukacija stranačkog rukovodstva	Prosinac 2010-
	3.2. donošenje stranačkih akcijskih planova za povećanje političke participacije žena	Lipanj 2011.

Primjer operativnog plana

Prioritet	Mjera	Aktivnost	Nositelj	Rok	Resursi	Praćenje provedbe
Usklađivanje profesionalnog i obiteljskog života	promicanje dojenja	mala škola dojenja	Povjerenstvo za ravnopravnost spolova ŽSD	15.05.2010.	Proračun SDŽ	Izabrani treneri; odabrana korisnička skupina
		Tiskanje informativnih i edukacijskih letaka	Povjerenstvo za ravnopravnost spolova ŽSD	15.04.2010.	Proračun SDŽ	Odabrani dizajn, grafički studio i tiskara; tiskani i distribuirani promo materijali

Primjer akcijskog plana – provedba nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.2010

PODRUČJE AKTIVNOSTI	CILJ/PRIORITET	NOSITELJI	AKTIVNOSTI/ MJERE	ROKVI IZVRŠENJA	OČEKIVANI ISHOD
Ljudska prava žena	Povećana informiranost javnosti i nadležnih institucija u lokalnoj zajednici o ljudskim pravima žena, UN konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena kao i o drugim zakonskim aktima koji reguliraju ravnopravnost spolova i obvezama koje iz njih proizlaze	Županijska /lokalna povjerenstva u suradnji s nevladinim udrugama i medijima	<p>Provođenje trajnih i sustavnih kampanja s ciljem uklanjanja svih oblika spolne diskriminacije</p> <p>Aktivnosti usmjerene ka podizanju svijesti žena o korištenju mehanizama pravne zaštite u slučajevima povrede njihovih prava</p> <p>Potpora programima namijenjenim ženama pripadnicama manjina</p>	Tijekom 2006 i dalje	<p>Bolja senzibilizacija javnosti za pitanja ravnopravnosti spolova</p> <p>Uspostava snažnije suradnje s nevladinim sektorom te koordiniran je aktivnosti</p>

Izvor: www.uredravnopravnost.hr

**2. institucionalni okvir –
lokalna povjerenstava za ravnopravnost
spolova**

➤ **PRAVNI OKVIR ZA PROVEDBU NAČELA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA:**

- Ustav (2001) – čl.3 i čl.14. – temeljna vrijednost i temeljno ljudsko pravo
- CEDAW (1991), Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena – definicija diskriminacije
- Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1997),
- Zakon o ravnopravnosti spolova (2008) - definicija ravnopravnosti spolova i uspostava institucionalnih mehanizama za provedbu rodno osjetljive politike na lokalnoj razini
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (2003, 2008) – definicija ekonomskog nasilja u obitelji
- Zakon o istospolnim zajednicama (2003)
- Zakon o radu (2004, 2009)
- Obiteljski zakon (2003)
- Kazneni zakon (2003)
- Zakon o suzbijanju diskriminacije (2008).
- III Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova (2006-2010).

➤ INSTITUCIONALNI MEHANIZMI

- Odbor za ravnopravnost spolova
Sabor RH
- Ured za ravnopravnost spolova
Vlada RH
- Pravobraniteljica za
ravnopravnost spolova
- Koordinatorici za ravnopravnost
spolova u uredima državne
uprave
- Županijska povjerenstva za
ravnopravnost spolova
- Lokalna (gradska/općinska)
povjerenstva za ravnopravnost
spolova

Ravnopravnost spolova temeljna je ustavna vrednota i temeljno ljudsko pravo određeno Ustavom Republike Hrvatske)

➤ **POVJERENSTVA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA SU:**

- Tijela lokalne samouprave aktivna u procjeni, nadzoru i usmjeravanju lokalnih politika kako bi se osigurala djelotvorna primjena postojećih zakona i politika iz područja ravnopravnosti spolova.
- Radno – savjetodavna tijela županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba
- Povjerenstva su sastavljena od:
 - članova/članica županijskih skupština, odnosno skupštine Grada Zagreba,
 - članovikordinatori/ce u uredima državne uprave,
 - članovikordinatori/ce u uredima državne uprave
 - nezavisni stručnjaci/kinje
- Lokalna povjerenstva za ravnopravnost spolova osnivaju se temeljem Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova (2006 i 2010) i Zakona o ravnopravnosti spolova – ZRS (2008)

➤ **ŽUPANIJSKA POVJERENSTVA**

- su radno - savjetodavna tijela **županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba**
- osnivaju se s ciljem promicanja ravnopravnosti spolova na lojalnoj

razini, te provedbe ZRS i Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova (čl. 28/08)

➤ **LOKALNA (GRADSKA I OPĆINSKA) POVJERENSTVA**

- osnivaju se temeljem zakonske preporuke, odnosno temeljem Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova

- **Provedba RODNO OSJETLJIVE POLITIKE** na lokalnoj razini utemeljena je i u odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova kojima se predviđaju slijedeće dužnosti za jedinice lokalne samouprave:
 - provedba rodno osjetljive politike za jedinice lokalne samouprave u svim fazama donošenja javnih akata, politika i programa (čl.3.st.1.)
 - provedba edukacije o ravnopravnosti spolova za djelatnike/ce JLS (čl.3.st.2.)
 - unošenje antidiskriminacijskih zakonskih odredbi i mjera za uspostavljanje ravnopravnosti spolova (čl.11.st.5.)
 - voditi računa o uravnoteženoj rodnoj zastupljenosti u proceduri imenovanja u tijela JLS (čl.12.st.4.)
 - osnivati tijela za provedbu rodno osjetljive politike (obveza na područnom i preporuka na lokalnom nivou) (čl.28.)

- osigurati sredstva za rad županijskih odnosno gradskih i općinskih povjerenstava ukoliko su ih osnovale, kroz redovite proračune JLS (čl.29.)
- Povjerenstva za ravnopravnost spolova osnivaju se s **ciljem**:
- promicanja ravnopravnosti spolova i afirmacije žena u lokalnoj zajednici, posebno u političkom, javnom životu, ženskom poduzetništvu, obrazovanju, kulturi, te profesionalnom i stručnom usavršavanju
 - integriranja rodno osjetljive politike u lokalne javne politike u proceduri kreiranja, provedbe, praćenja provedbe i vrednovanja učinaka u lokalnoj zajednici
 - utjecaja na promjene u stavu javnosti prema shvaćanju jednakosti žena i muškaraca i njihovih uloga i potreba
 - savjetovanja lokalne vlasti (predstavničkih tijela, ali i upravnih resora i službi JLS) i predlaganje programa mjera u svrhu jednakog zadovoljenja različitih potreba žena i muškaraca, ali i drugih društvenih skupina
 - ispitivanja rodničkih potreba i praćenje rodničkih statistika u svrhu donošenja akcijskih i operativnih planova za provedbu rodno osjetljive politike
 - prevencije i poticanje programa protiv nasilja prema ženama

- poticanja osnivanja mreža lokalnih povjerenstava i međusobne suradnje i partnerstva na provedbi rodno osjetljive politike.
- poticanja aktivizma žena na području poduzetništva i ekonomske samostalnosti
- donošenja mjera za poboljšanje položaja žena i muškaraca pripadnika neafirmiranih i socijalno isključenih društvenih skupina poput siromašnih, nezaposlenih, beskućnica/ka, osoba s invaliditetom, seoskih žena i sl.
- poticanja ravnomyjerne zastupljenosti žena i muškaraca u javnim i političkim tijelima odlučivanja na svim razinama
- razvijanja partnerskih odnosa s organizacijama civilnog društva koje promiču prava žena i ravnopravnost spolova u kreiranju, provedbi i evaluiranju provedbe lokalnih javnih politika s obzirom na stupanj integracije rodno osjetljive politike

Osnovano povjerenstvo za ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini pretpostavka je za promicanje ravnopravnosti spolova odnosno za potpuniju integraciju rodno osviještene politike u lokalne javne politike.. Osnivanje povjerenstva predstavlja direktnu mjeru provedbe rodno osjetljive politike.

Primjeri dobre prakse rada lokalnih povjerenstava za ravnopravnost spolova u Republici Hrvatskoj

- Povjerenstvo za ravnopravnost spolova *Istarske županije* predložilo je tekst **DEKLARACIJE o promicanju jednakosti spolova** koji je 2001. godine usvojila Skupština Istarske županije. Tijekom 2009. povjerenstvo je provelo rodnu analizu potreba posebnih društvenih skupina žena poput osoba s invaliditetom ili nezaposlenih žena. Povjerenstvo je radilo na podizanju svijesti o potrebi veće podrške ženama u području poduzetništva i ekonomske samostalnosti žena, poticalo je građanski aktivizam žena te uključivanje žena u političke i izborne aktivnosti. Ostvarilo je suradnju s vijećnicima i iniciralo osnivanje mreže 7 gradskih povjerenstava, te provelo edukaciju novih članica. Povjerenstvo je ostvarilo aktivnu suradnju s drugim povjerenstvima, osobito s Odborom za ravnopravnost spolova Primorsko-goranske županije, te Uredom za ravnopravnost spolova vlade RH i Uredom pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Posebno je poticalo aktivnosti protiv nasilja nad ženama, te prevenciju ženskog zdravlja.
- Povjerenstvo za ravnopravnost spolova *Splitsko - dalmatinske županije* iniciralo je stvaranje mreže, odnosno koordinacije 16 gradskih povjerenstava s područja Županije; provodilo kampanje za povećanje političke participacije žena na lokalnim i nacionalnim izborima;

obilježavalo međunarodne i nacionalne dane borbe protiv nasilja nad ženama i dane seoske žene; zagovaralo ponovno otvaranje skloništa za žene žrtve nasilja u Gradu Splitu, organiziralo edukacije za članice i članove županijskog i gradskih povjerenstava. Ovo je povjerenstvo jedino u 2008. obilježilo Dan muškaraca, zagovarajući zdravstvenu prevenciju zloćudnih bolesti koje najčešće pogađaju muškarce u dobi iznad 40 odnosno 50 godina (rak prostate i debelog crijeva).

- Povjerenstvo za ravnopravnost spolova *Primorsko – goranske županije* provodilo je kampanju za više žena u lokalnoj politici, te se sustavno bavi prevencijom, odnosno problemima obiteljskog nasilja. Povjerenstvo je uspješno uspostavilo mrežu lokalnih (gradovi i općine) povjerenstava u županiji, te suradnju s institucionalnim mehanizmima na nacionalnoj razini.

3. rodno osjetljivi proračun

➤ **Termini u upotrebi:**

- rodno osjetljivo budžetiranje
- rodno odgovorno budžetiranje
- inicijativa rodnog budžeta
- rodno osjetljivi proračun

➤ **Rodno budžetiranje / upravljanje proračunskim sredstvima s obzirom na spol/rod JE:**

- postupak je kojim se preispituju javni proračuni (javne politike) kako bi se procijenilo pridonose li većoj ravnopravnosti između žena i muškaraca i slijedom toga se uvode promjene koje promiču odgovarajuću ravnopravnost spolova (EWL- Proračunom prema ravnopravnosti spolova)
- efikasno sredstvo u provedbi rodno osjetljive politike
- način da se rodno osjetljiva politika primjeni u svim fazama procesa kreiranja i donošenja proračuna na svim razinama
- analiza utjecaja javnih troškova na položaj žena i muškara, ali i mogućnost praćenja zadovoljavanja potreba drugih grupa stanovništva s obzirom na dob, nacionalnu i religijsku pripadnost, život na selu, gradu, što također može biti dio rodnog budžeta
- preispitivanje prioriteta i načina troškova proračunskih sredstava da bi se

- zadovoljile različite potrebe žena i muškaraca
- uvažavanje različitih potreba žena i muškaraca u lokalnoj zajednici
 - analiza svakog oblika javne potrošnje iz perspektive spola, učinci koje javni prihodi i rashodi imaju na žene i muškarce u zajednici

➤ **Rodno budžetiranje NIJE:**

- pitanje jednakih sredstava za muškarce i žene već adekvatnog odgovora na utvrđene potrebe žena i muškaraca u zajednici
- kreiranje posebnog budžeta za žene i njihove potrebe

Od sredine - 1980, u raznim oblicima primjenjuje se u više od 60 zemalja. Rodno budžetiranje preporučeno je međunarodnim pravnim dokumentima UN-a i EU.

➤ **Ciljevi rodnog budžetiranja su:**

- Pomoći u ostvarivanju rodne ravnopravnosti i ženskih ljudskih prava
- Podići svijest o važnosti rodnog pitanja pri kreiranju proračuna i programa
- Promovirati transparentnost i odgovornost vladinih (na lokalnoj, područnoj i nacionalnoj razini) proračuna s obzirom na primjenu rodniha načela
- Promijeniti i/ili prilagoditi programe i proračune na način da promiču rodnu jednakost
- Preispitati prioritete umjesto da se povećavaju odobreni proračuni ili relociraju odobrena sredstva po sektorima
- Upravljanje proračunskim sredstvima na način da su prepoznate i zadovoljene potrebe žena i muškaraca u zajednici i sredstva su usmjerena ka postizanju ravnopravnosti odnosno uravnoteženog položaja žena i muškaraca
- Uvesti rodnu dimenziju u dizajniranje, razvoj, usvajanje i izvršenje proračuna, sukladno proceduri donošenja proračuna, da bi se promovirao jednak, učinkovit i adekvatan raspored proračunskih sredstava te podržavala rodna jednakost i razvojni programi koji potiču osnaživanje žena, te razvoj potrebnih analitičkih i metodoloških alata i mehanizama za monitoring i evaluaciju provedbe proračuna (Rodno budžetiranje)

i Pekinška deklaracija i Platforma za akciju, Završni dokument 23. sesije Generalne skupštine UN, Peking +5)

➤ **Na koga se odnosi?**

- Ministarstvo financija
- Nacionalne razvojne agencije
- Lokalna vlast
- Nacionalni mehanizmi za promicanje ravnopravnosti spolova
- Istraživači/ce
- Statističari/ce
- Gospodarstvenici
- Organizacije civilnog društva
- Mediji
- Donatori

Proračuni odražavaju način na koji vlada (nacionalna ili lokalna) postavlja svoje prioritete, te oblikuju i provode svoje mjere. Proračuni su pokazatelji ispunjava li vlada obvezu da se bavi potrebama žena i postigne ravnopravnost spolova

Kreatorima javnih politika proračuni su jedan od najvažnijih instrumenata za provedbu odluka.

- **Koje uvjete treba zadovoljiti da bismo imali rodno osjetljiv proračun?**
- Promovirati jednakost žena i muškaraca
 - Zagovarati i senzibilizirati javnost za kreiranje javnih politika i proračuna jedinica lokalne samouprave prema načelima rodno osjetljive politike
 - Jačati kapacitete lokalnih vijećnika/ca, političara/ki i povjerenstava za ravnopravnost spolova za rodnu analizu lokalnih proračuna
 - Definirati prioritetne potrebe prema izvršenoj rodnoj analizi, utvrđenim prioritetima i mjerama, prema predviđenim resursima
 - Provesti rodnu analizu postojećih proračuna JLS
 - Utjecati/ pomagati planiranje
 - Maksimalno koristiti potencijale ljudskih resursa
 - Upravljati procesom kreiranja i implementacije proračuna
 - Poticati revidiranje odnosno rebalans proračuna prema rezultatima rodne analize
 - Utjecati, pomagati u analizi provedbe
 - Monitorirati i evaluirati provedbu rodne politike

➤ **Kako doprinosi ostvarenju rodne jednakosti?**

- Prepoznaje implicitna i eksplicitna rodna pitanja i važnosti
- Aktivno prepoznaje nedostatke ili praznine u proračunima, s obzirom na rodnu dimenziju
- Osigurava da proračunska sredstva buru usmjerena tamo gdje je najveća potreba i najveća korist od njih.
- Odgovara na pitanje: Na koje načine javne politike i pripadajuće izvore financiranja tako da se reducira ili poveća rodna (ne)jednakost
- Pomaže u praćenju i evaluiranju proračunskih sredstava prema ili protiv rodne i razvojne obveze

➤ **Kako doprinosi ekonomskoj učinkovitosti?**

- Rodna nejednakost je neučinkovita
- Rodno odgovorno budžetiranje može doprinijeti kvaliteti i i gospodarskoj učinkovitosti artikulirajući unutarnje i vanjske utjecaje i aktivnosti intervencija vlasti pri analizi provedbe i donošenju mjera i politika

➤ **Kako doprinosi dobrom upravljanju?**

- Pomaže vlastima da bolje razumiju utjecaje i učinke njihovih aktivnosti na socijalnu politiku prema određenim društvenim skupinama, posebno zanemarene i ranjive skupine

➤ **Primjeri rodnog budžetiranja:**

- Javni prijevoz – više ga koriste žene – poticanje javnog prijevoza – doprinos pokretljivosti žena na tržištu rada
- Povećanje minimalne plaće – poboljšanje položaja žena koje imaju niže plaće od muškaraca
- Sredstva za programe za samohrane roditelje sredstva su koja u većini koriste žene i sl.
- Sredstva za sigurne kuće sredstva su za žene
- Sredstva za nogometna igrališta sredstva su za muškarce

Primjer rodne analiza Izvršenja proračuna Grada Splita za 2008.

SOCIJALNE != (INDIREKTNE) RODNE MJERE

- cijeli niz socijalnih mjera koje su po svojoj naravi rodno osjetljive: subvencije smještaja djece u dječjim vrtićima – 2.200.000 kn, subvencije prehrane
- Smještaj u prihvatilištu za beskućnice= **80.000 kn ili 0,00877%** od realiziranog budžeta
- Smještaj u prihvatilištu za žrtve obiteljskog nasilja = **80.000 kn ili 0,00877%** od realiziranog budžeta
- Savjetovalište za za psiho-soc. pomoć, savjetovalište za žrtve ob. nasilja = 480.000 kn ili 0,053% budžeta
- Projekt grad prijatelj djece = **100.000 kn ili 0,01%**
- Sufinanciranje produženog boravka i cjelodnevne nastave OŠ= 2.250.000 kn ili 0,25%
- Svjetsko rukometno prvenstvo= **20.000.000 kn ili 2,2%**
- Indikator: udruge hrv. branitelja – 750.000 kn; udr. udovica hrv. branitelja 100.000 kn
- Subvencije: prehrane u hrani, za građane starije dobi,
- prehrana u pučkoj kuhinji, služba za pomoć i njegu u kući
- Kontinuirane stavke npr.: subvencija za DES – zapošljavanje osoba s posebnim potrebama i tjelesnim nedostacima (rodno osjetljiva mjera ekonomskog osnaživanja žena iz socijalno isključene skupine), Klub žena liječenih na dojci

ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim se Zakonom utvrđuju opće osnove za zaštitu i promicanje ravnopravnosti spolova kao temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, te definira i uređuje način zaštite od diskriminacije na temelju spola i stvaranje jednakih mogućnosti za žene i muškarce.

Članak 2.

Nitko ne smije trpjeti štetne posljedice zbog toga što je kao svjedok ili žrtva diskriminacije na temelju spola dao iskaz pred nadležnim tijelom ili upozorio javnost na slučaj diskriminacije.

Članak 3.

(1) Državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima, te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni su u svim fazama planiranja, donošenja i provedbe pravnih akata, odluka ili akcija, ocjenjivati i vrednovati učinke tih akata, odluka ili akcija na položaj žena, odnosno muškaraca, radi postizanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca.

(2) Državna tijela, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima, obrazovne i znanstvene institucije te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužna su provoditi programe izobrazbe o ravnopravnosti spolova za svoje djelatnike/ce.

Članak 4.

Odredbe ovoga Zakona ne smiju se tumačiti niti primjenjivati na način koji bi ograničio ili umanjio sadržaj jamstava o ravnopravnosti spolova koja izvire iz općih pravila međunarodnog prava, pravne stečevine Europske zajednice, Konvencije Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Ugovorima Ujedinjenih naroda o građanskim i političkim pravima odnosno ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

II. DEFINICIJE POJMOVA

Članak 5.

Ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Članak 6.

(1) Diskriminacija na temelju spola (u daljnjem tekstu: diskriminacija) označava svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojemu je posljedica ili svrha ugrožavanje ili onemogućavanje priznanja, uživanja ili korištenja ljudskih prava i osnovnih sloboda u političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena, obrazovnom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom i svakom drugom području života.

(2) Zabranjuje se diskriminacija na temelju bračnog i obiteljskog statusa. Nepovoljnije postupanje prema ženama na osnovi trudnoće i materinstva smatra se diskriminacijom.

(3) Zabranjuje se diskriminacija na temelju spolne orijentacije.

(4) Zabranjuje se diskriminacija u odnosu na mogućnosti dobivanja i nabave roba kao i diskriminacija u pružanju i pristupu uslugama.

(5) Poticanje druge osobe na diskriminaciju smatra se diskriminacijom u smislu ovoga Zakona, ako je učinjeno s namjerom.

Članak 7.

(1) Izravna diskriminacija je svako postupanje uvjetovano spolom kojim se osoba stavlja ili je bila stavljena ili bi mogla biti stavljena u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji.

2) Neizravna diskriminacija postoji kada neutralna pravna norma, kriteriji ili praksa stavljaju osobe jednoga spola u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe suprotnog spola, osim ako je ta pravna norma, kriterij ili praksa objektivno opravdana legitimnim ciljem, a sredstva usmjerena postizanju tog cilja su primjerena i nužna.

Članak 8.

(1) Uznemiravanje i spolno uznemiravanje predstavljaju diskriminaciju u smislu ovoga Zakona.

(2) Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje uvjetovano spolom osobe, koje ima za cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

(3) Spolno uznemiravanje je svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za cilj ili predstavlja povredu osobnog dostojanstva, a

posebice ako stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

III. POSEBNE MJERE

Članak 9.

(1) Posebne mjere su specifične pogodnosti kojima se osobama određenog spola omogućuje ravnopravno sudjelovanje u javnom životu, otklanjaju postojeće nejednakosti ili im se osiguravaju prava u kojima su ranije bili uskraćeni.

(2) Posebne mjere se uvode privremeno radi ostvarivanja stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca i ne smatraju se diskriminacijom.

(3) Mjere usmjerene zaštiti žena, osobito u vezi s trudnoćom i materinstvom, ne smatraju se diskriminacijom.

(4) Radi osiguranja potpune ravnopravnosti muškaraca i žena u praksi načelo jednakog postupanja ne sprječava zadržavanje ili uvođenje posebnih mjera kako bi se spriječio ili nadoknadio nepovoljniji položaj zbog spola u području dobivanja i nabave roba i pružanja usluga.

Članak 10.

Posebne mjere se utvrđuju zakonima i drugim propisima kojima se uređuju pojedina područja javnog života.

Članak 11.

- (1) Tijela državne uprave i pravne osobe u pretežitom vlasništvu države obvezna su primjenjivati posebne mjere i donijeti planove djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova.
- (2) Tijela iz stavka 1. ovoga članka svake četiri godine donose planove djelovanja iz djelokruga svoje nadležnosti na osnovi analize položaja žena i muškaraca, utvrđuju razloge za uvođenje posebnih mjera, ciljeve koje treba postići, način provedbe i metode nadziranja provedbe.
- (3) Sastavni dio planova djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova čini plan provedbe aktivnosti vezanih uz mjere Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova iz nadležnosti tijela i djelatnosti pravnih osoba iz stavka 1. ovoga članka.
- (4) Planove djelovanja iz stavka 1. ovoga članka prethodno odobrava Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.
- (5) Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima i druge pravne osobe i obrtnici koji zapošljavaju više od 20 zaposlenih obvezne su u svoje opće akte unijeti antidiskriminacijske zakonske odredbe i mjere za uspostavljanje ravnopravnosti spolova.
- (6) Socijalni partneri su obvezni pri kolektivnom pregovaranju i u kolektivnim ugovorima na svim

razinama poštivati odredbe ovoga Zakona i mjere za uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

Članak 12.

(1) Provođenjem posebnih mjera promicat će se ravnopravno sudjelovanje žena i muškaraca u tijelima zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, uključujući javne službe te postupno povećavati uključivanje podzastupljenog spola tako da njegova zastupljenost dosegne razinu njegovog udjela u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske.

(2) U svrhu ostvarivanja cilja iz stavka 1. ovoga članka uvodit će se posebne mjere kada je zastupljenost jednog spola osjetno neuravnotežena.

(3) Osjetna neuravnoteženost jednog spola u smislu stavka 2. ovoga članka postoji ako je zastupljenost jednog spola u tijelima političkog i javnog odlučivanja niža od 40%.

(4) Pri imenovanju u državna tijela i tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i druge pravne osobe s javnim ovlastima, mora se voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti oba spola.

(5) Pri imenovanju članova diplomatskih predstavništva, članova odbora, povjerenstava i izaslanstva koja zastupaju Republiku Hrvatsku na međunarodnoj razini, državna tijela dužna su voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca.

IV. DISKRIMINACIJA NA PODRUČJIMA ZAPOŠLJAVANJA I RADA

Članak 13.

(1) Diskriminacija na području zapošljavanja i rada zabranjena je u javnom i privatnom sektoru, uključujući državna tijela, u odnosu na:

1. uvjete za zapošljavanje, samozapošljavanje ili obavljanje zanimanja, uključujući kriterije i uvjete za izbor kandidata/tkinja za radna mjesta, u bilo kojoj grani djelatnosti i na svim razinama profesionalne hijerarhije,
2. napredovanje na poslu,
3. pristup svim vrstama i stupnjevima školovanja, profesionalne orijentacije, stručnog usavršavanja i osposobljavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije,
4. uvjete zaposlenja i rada, sva prava iz rada i na temelju rada, uključujući jednakost plaća za jednaki rad i rad jednake vrijednosti,
5. članstvo i djelovanje u udrugama radnika ili poslodavaca ili u bilo kojoj drugoj profesionalnoj organizaciji, uključujući povlastice koje proizlaze iz tog članstva,
6. usklađivanje profesionalnog i privatnog života,
7. trudnoću, porod, roditeljstvo i sve oblike skrbnitva.

(2) Prilikom oglašavanja potrebe za zapošljavanjem u oglasu mora biti jasno istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

(3) Kada je posebnim zakonom propisana obveza raspisivanja natječaja u natječaju mora biti istaknuto da

se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola.

(4) U natječaju ne mora biti istaknuto da se za oglašeno radno mjesto mogu javiti osobe oba spola jedino u odnosu na određeni posao kada je priroda posla takva da karakteristike povezane s nekom od osnova iz članka 6. ovoga Zakona predstavlja stvarni i odlučujući uvjet obavljanja posla pod uvjetom da je svrha koja se time želi postići opravdana.

(5) Pri oglašavanju nije dozvoljeno koristiti izričaje koji uzrokuju ili bi mogli uzrokovati diskriminaciju na temelju spola, bračnog i obiteljskog statusa i spolne orijentacije.

(6) Kod donošenja rješenja o rasporedu na radno mjesto i drugih rješenja o pravima i obvezama državnih službenika/ca koristi se naziv radnog mjesta u muškom i ženskom rodu.

V. OBRAZOVANJE

Članak 14.

(1) Državno tijelo nadležno za obrazovanje, agencije vezane za odgoj i obrazovanje te ustanove kojima je obrazovanje primarna djelatnost, sustavno će provoditi mjere osiguravanja jednakog pristupa obrazovanju na svim razinama te aktivnosti vezane za stručno usavršavanje i napredovanje u zvanja radnika/ica u odgoju i obrazovanju.

(2) Sadržaji vezani za pitanja ravnopravnosti spolova predstavljaju integralni dio predškolskog,

osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja te visokoškolskog obrazovanja, kao i cjeloživotnog obrazovanja i usavršavanja, te uključuju pripremu oba spola za aktivno i ravnopravno sudjelovanje na svim područjima života.

(3) Sadržaji iz stavka 2. ovoga članka promicat će nediskriminacijska znanja o ženama i muškarcima, uklanjanje neravnopravnosti spolova i rodni stereotipa u obrazovanju na svima razinama, kao i uvažavanje rodni aspekata u svim obrazovnim područjima.

(4) Na svim razinama odgoja i obrazovanja primjereno će se brinuti o ujednačenoj zastupljenosti po spolu u učeničkoj i studentskoj populaciji, a sve odgojno-obrazovne ustanove će posebnu pozornost posvetiti ujednačenoj zastupljenosti obaju spolova u upravljačkim strukturama.

(5) Sve obrazovne ustanove, kao i sve druge, moraju u sadržajima svjedodžbi, certifikata, licencija i diploma koristiti jezične standarde sukladno ovome Zakonu, navodeći strukovne kvalifikacije, zvanja i zanimanja u ženskom, odnosno muškom rodu, ovisno o spolu primatelja/primateljice dokumenta.

VI. POLITIČKE STRANKE

Članak 15.

(1) Prilikom utvrđivanja i predlaganja liste kandidata/tkinja za izbor zastupnika u Hrvatski sabor, za izbor članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kao i za izbor

članova u Europski parlament političke stranke i drugi ovlaštteni predlagatelji dužni su poštivati načelo ravnopravnosti spolova i voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama sukladno članku 12. ovoga Zakona.

(2) U cilju provedbe stavka 1. ovoga članka političke stranke i drugi ovlaštteni predlagatelji pri utvrđivanju izbornih lista dužni su uvoditi posebne mjere na način da zastupljenost muškaraca i žena na listama za izbor zastupnika u Hrvatski sabor, članova u predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i članova u Europski parlament ne bude osjetno neuravnotežena, sukladno članku 12. stavku 3. ovoga Zakona. Sukladno članku 12. stavku 1. ovoga Zakona postupno povećanje podzastupljenog spola mora se postići najkasnije prigodom provedbe trećih redovitih izbora od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

VII. MEDIJI

Članak 16.

(1) Mediji će kroz programske sadržaje, programske osnove, programska usmjerenja i samoregulacijske akte promicati razvoj svijesti o ravnopravnosti žena i muškaraca.

(2) Zabranjeno je javno prikazivanje i predstavljanje žena i muškaraca na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način, s obzirom na spol i spolnu orijentaciju.

VIII. STATISTIČKI PODACI

Članak 17.

(1) Svi statistički podaci i informacije o osobama, koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u tijelima državne vlasti, tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnim i fizičkim osobama koje obavljaju djelatnost u skladu s propisima, moraju biti iskazani po spolu.

(2) Statistički podaci i informacije koji se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju, prema stavku 1. ovoga članka, dostupni su javnosti u skladu s propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka i s odredbama posebnog zakona kojim se uređuje područje službene statistike.

(3) Sva pravosudna tijela dužna su voditi evidencije o sudskim predmetima po osnovi spolne diskriminacije i dostavljati ih ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa.

IX. OSIGURANJE PROVEDBE ZAKONA

1. URED ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Članak 18.

(1) Vlada Republike Hrvatske osniva uredbom Ured za ravnopravnost spolova (u daljnjem tekstu: Ured) kao stručnu službu za obavljanje poslova u vezi s ostvarivanjem ravnopravnosti spolova.

(2) Ured obavlja stručne i druge poslove na način da:

1. koordinira sve aktivnosti kojima je cilj uspostavljanje ravnopravnosti spolova, izrađuje cjeloviti sustav zaštite i promicanja ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj i prati njegovu učinkovitost,
2. odobrava tijelima i pravnim osobama iz članka 11. ovoga Zakona planove djelovanja,
3. predlaže Vladi Republike Hrvatske i državnim tijelima donošenje ili izmjene zakona i drugih propisa, kao i usvajanje drugih mjera,
4. izrađuje nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova i nadzire njezinu provedbu,
5. provodi istraživanja, izrađuje analize i svake dvije godine Vladu Republike Hrvatske izvještava o provedbi nacionalne politike,
6. prati usklađenost i primjenu zakona i drugih propisa koji se odnose na ravnopravnost spolova u odnosu na međunarodne dokumente,
7. priprema nacionalna izvješća o ispunjavanju međunarodnih obveza u području ravnopravnosti spolova,
8. surađuje s nevladinim udrugama koje su aktivne u području ravnopravnosti spolova,
9. promiče znanje i svijest o ravnopravnosti spolova,
10. prima predstavke stranaka o povredama odredbi ovoga Zakona i drugih propisa i prosljeđuje ih pravobranitelju/ici za ravnopravnost spolova i drugim nadležnim državnim tijelima,
11. koordinira rad županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova,
12. izvještava Vladu Republike Hrvatske svake godine, najkasnije krajem travnja za prethodnu godinu o svojim aktivnostima.

(3) Uredbom iz stavka 1. ovoga članka propisuje se unutarnje ustrojstvo, način i organizacija rada te druga pitanja značajna za obavljanje poslova Ureda.

2. NEOVISNO TIJELO ZA SUZBIJANJE DISKRIMINACIJE U PODRUČJU RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA

Članak 19.

(1) Poslove neovisnog tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije u području ravnopravnosti spolova obavlja pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova.

(2) Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova u okviru svoga rada:

1. zaprima prijave svih fizičkih i pravnih osoba vezane uz diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova,
2. pruža pomoć fizičkim i pravnim osobama koje su podnijele pritužbu zbog spolne diskriminacije pri pokretanju sudskog postupka,
3. poduzima radnje ispitivanja pojedinačnih prijava do pokretanja sudskog spora,
4. uz pristanak stranaka provodi postupak mirenja uz mogućnost sklapanja izvan sudske nagodbe,

5. prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima spolne diskriminacije,

6. provodi neovisna istraživanja o diskriminaciji, objavljuje neovisna izvješća i razmjenjuje raspoložive informacije s odgovarajućim europskim tijelima.

Članak 20.

(1) Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova (u daljnjem tekstu: pravobranitelj/ica) imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske.

(2) Pravobranitelj/ica ima zamjenika/cu koje imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog pravobranitelja/ice.

(3) Pravobranitelj/ica i njegov/njezin zamjenik/ica dužnosnici su Republike Hrvatske, imenuju se na vrijeme od 8 godina i mogu biti ponovno imenovani.

(4) Pravobranitelj/ica i njegov/njezin zamjenik/ca moraju biti različitog spola, a jedan/na od njih mora imati završen diplomski sveučilišni studij pravne struke.

(5) Za pravobranitelja/icu i njegovog/njezinog zamjenika/icu može biti imenovan hrvatski državljanin/ka koji ima završen diplomski sveučilišni studij i koji/a je osobnim zalaganjem poznat/a javnosti u području zaštite ljudskih prava.

Članak 21.

Pravobranitelj/ica i njegov/njezin zamjenik/ica bit će razriješeni dužnosti prije isteka vremena na koje su imenovani u slučaju:

1. vlastitog zahtjeva,
2. gubitka hrvatskog državljanstva,
3. trajnoga gubitka sposobnosti za obnašanje dužnosti,
4. pravomoćne osude za kazneno djelo, ili
5. neprihvatanja godišnjeg izvješća o radu ili nezakonitog, nepravodobnog ili nestručnog obavljanja svoje dužnosti.

Članak 22.

(1) Pravobranitelj/ica djeluje neovisno i samostalno, prati provođenje ovoga Zakona i drugih propisa koji se tiču ravnopravnosti spolova i najmanje jednom godišnje izvješćuje Hrvatski sabor.

(2) Pravobranitelj/ica razmatra slučajeve kršenja načela ravnopravnosti spolova, slučajeve diskriminacije prema pojedincima ili grupama pojedinaca koje su počinila tijela državne uprave, jedinice tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i druga tijela s javnim ovlastima, zaposleni u tim tijelima i druge pravne i fizičke osobe.

(3) Svatko se može obratiti pravobranitelju/ici zbog povreda odredbi ovoga Zakona bez obzira da li je neposredno oštećen, osim ako se oštećena strana tome izrijekom protivi.

Članak 23.

(1) U obavljanju poslova iz svoga djelokruga pravobranitelj/ica je ovlašten/a upozoravati, predlagati i davati preporuke.

(2) Tijela iz članka 22. stavka 2. ovoga Zakona dužna su pisanim putem obavijestiti pravobranitelja/icu o mjerama i radnjama poduzetim u skladu s upozorenjima, prijedlozima i preporukama najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka upozorenja, prijedloga i preporuka pravobranitelja/ice.

(3) Pravobranitelj/ica je ovlašten/a od tijela iz članka 22. stavka 2. ovoga Zakona tražiti izvješća, a u slučaju neudovoljavanja zahtjeva, ili u slučaju nedostavljanja obavijesti iz stavka 2. ovoga članka u propisanom roku, pravobranitelj/ica može tražiti provođenje nadzora od tijela koje obavlja nadzor nad njihovim radom.

(4) Ako u obavljanju poslova pravobranitelj/ica sazna za povredu odredbi ovoga Zakona s obilježjima kaznenog djela podnijet će prijavu nadležnom državnom odvjetništvu.

Članak 24.

(1) Pravobranitelj/ica ima pravo podnijeti prijedlog za pokretanje postupka ocjene ustavnosti zakona, odnosno ustavnosti i zakonitosti drugih propisa ako ocijeni da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova.

(2) Ako pravobranitelj/ica utvrdi da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova zbog nesuklađenosti propisa s ovim Zakonom, predložiti će pokretanje postupka izmjene takvog propisa.

(3) Pravobranitelj/ica u obavljanju svojih poslova može zatražiti stručnu pomoć znanstvenih i stručnih osoba i institucija.

Članak 25.

(1) Državna tijela i pravne osobe s javnim ovlastima, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe u pretežitom vlasništvu države ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, te pravne i fizičke osobe, dužne su pravobranitelju/ici dati sve potrebne informacije i dostaviti na uvid dokumentaciju bez obzira na stupanj tajnosti najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka zahtjeva.

(2) Pravobranitelj/ica i osobe zaposlene u njegovom/njezinom uredu, dužni su podatke za koje su saznali u obavljanju poslova čuvati kao službenu tajnu.

Članak 26.

(1) Pravobranitelj/ica donosi poslovnik o svom radu kojim se uređuje način i organizacija rada, unutarnji ustroj stručne službe te druga pitanja značajna za obavljanje poslova pravobranitelja/ice.

(2) Poslovnik o radu iz stavka 1. ovoga članka potvrđuje Hrvatski sabor.

3. KOORDINATORI/ICE U TIJELIMA DRŽAVNE UPRAVE

Članak 27.

(1) Čelnik/ca tijela državne uprave imenuje dužnosnika/cu ili rukovodećeg/u državnog/u službenika/cu koji obavlja i poslove koordinatora/ice za ravnopravnost spolova.

(2) Koordinator/ica iz stavka 1. ovoga članka u skladu s nadležnosti i djelokrugom rada tijela državne uprave koordinira provedbu ovoga Zakona i Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova i surađuje s Uredom za ravnopravnost spolova.

(3) Koordinator/ica priprema izvješća o provedbi Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova koja tijela državne uprave dostavljaju Uredu svake dvije godine.

(4) Prava i obveze te način rada koordinatora/ice utvrđuju se planom djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova iz članka 11. ovoga Zakona.

4. POVJERENSTVA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Članak 28.

(1) Jedinice područne (regionalne) samouprave i Grad Zagreb osnivaju i, sukladno predloženom programu rada, osiguravaju uvjete i sredstva za rad županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova i povjerenstvu za ravnopravnost spolova Grada Zagreba s ciljem promicanja ravnopravnosti spolova na lokalnoj razini i provedbe ovoga Zakona i Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova.

(2) Povjerenstva za ravnopravnost spolova jesu radno-savjetodavna tijela županijskih skupština i skupštine Grada Zagreba u čijem sastavu su zastupljeni članovi/članice županijskih skupština odnosno skupštine Grada Zagreba, koordinatori/ice u uredima državne uprave, predstavnici/ce nevladinih udruga i nezavisni stručnjaci/kinje.

(3) Jedinice lokalne samouprave mogu osnivati gradska i općinska povjerenstva za ravnopravnost spolova sukladno nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova.

X. OSIGURANJE SREDSTAVA

Članak 29.

(1) Sredstva za rad Ureda za ravnopravnost spolova i pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova osiguravaju se u državnom proračunu Republike

Hrvatske, a sredstva za rad županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova i povjerenstva za ravnopravnost spolova Grada Zagreba osiguravaju se u proračunu jedinica područne (regionalne) samouprave i proračunu Grada Zagreba.

(2) Ako jedinice lokalne samouprave, sukladno članku 28. stavku 3. ovoga Zakona, osnivaju gradska i općinska povjerenstva za ravnopravnost spolova, sredstva za njihov rad osiguravaju jedinice lokalne samouprave.

XI. SUDSKA ZAŠTITA

Članak 30.

(1) Svatko tko smatra da mu je na temelju diskriminacije iz članka 6. 7. i 8. ovoga Zakona povrijeđeno neko pravo može podnijeti tužbu redovnom sudu opće nadležnosti.

(2) U slučajevima diskriminacije iz članka 6., 7. i 8. ovoga Zakona osoba koja se smatra oštećenom može zahtijevati naknadu štete po propisima obveznog prava o odgovornosti za štetu.

(3) U slučajevima diskriminacije može se podnijeti i udružna tužba.

(4) Ako stranka u postupku tvrdi da je povrijeđeno njezino pravo na jednako postupanje dužna je iznijeti činjenice koje opravdavaju sumnju da je došlo do diskriminacijskog postupanja. U tom slučaju teret

dokazivanja da nije bilo diskriminacije leži na protivnoj strani.

(5) Sudski postupci u slučajevima diskriminacije su žurni.

XII. PREKRŠAJNE ODREDBE

Članak 31.

(1) Tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u spolu, bračnom ili obiteljskom statusu, ili spolnoj orijentaciji povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 30.000,00 kuna.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka odgovorna osoba u pravnoj osobi, državnom tijelu i tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

(3) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka koji počini obrtnik ili osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost u vezi s obrtom ili djelatnošću koju obavlja, kaznit će se novčanom kaznom od 10.000,00 do 200.000,00 kuna. (4) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka pravna osoba kaznit će se novčanom kaznom od 30.000,00 do 300.000,00 kuna.

Članak 32.

(1) Tko s ciljem prouzročenja straha drugoga ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog

okruženja radnjama spolne naravi povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 5.000,00 do 40.000,00 kuna.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka odgovorna osoba u pravnoj osobi, državnom tijelu i tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

(3) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka obrtnik i osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost kaznit će se novčanom kaznom od 10.000,00 do 250.000,00 kuna.

(4) Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka pravna osoba kaznit će se novčanom kaznom od 30.000,00 do 350.000,00 kuna.

Članak 33.

(1) Tko s namjerom dovede u nepovoljniji položaj osobu koja je u dobroj vjeri prijavila diskriminaciju ili na bilo koji način sudjelovala u postupku zbog diskriminacije sukladno odredbama ovoga Zakona, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 1.000,00 do 20.000,00 kuna.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se za prekršaj tko s namjerom dovede u nepovoljniji položaj osobu koja je nazočila diskriminaciji ili koja je odbila nalog za diskriminatornim postupanjem.

(3) Za pokušaj iz stavka 1. i 2. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

(4) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka odgovorna osoba u pravnoj osobi, državnom tijelu i tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

(5) Za prekršaj iz stavka 1. i 2. ovoga članka obrtnik i osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost kaznit će se novčanom kaznom od 5.000,00 do 150.000,00 kuna.

(6) Za prekršaj iz stavka 1. i 2. ovoga članka pravna osoba kaznit će se novčanom kaznom od 20.000,00 do 200.000,00 kuna.

Članak 34.

(1) Odgovorne osobe u tijelima državne uprave koje ne podnesu, u roku propisanom u članku 11. ovoga Zakona, Uredu plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 do 10.000,00 kuna.

(2) Pravne osobe u pretežitom vlasništvu države koje Uredu u roku propisanom u članku 11. ovoga Zakona, ne podnesu plan djelovanja za promicanje i uspostavljanje ravnopravnosti spolova kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 30.000,00 kuna.

Članak 35.

Političke stranke i drugi ovlašteni predlagatelji koji prilikom predlaganja lista kandidata/tkinja za izbor

zastupnika u Hrvatski sabor, članove predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, kao i za članove u Europski parlament koji ne poštuju načelo ravnopravnosti spolova utvrđeno člankom 15. ovoga Zakona te ne vode računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca na izbornim listama sukladno članku 12. ovoga Zakona, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 50.000,00 kuna za izbore za zastupnike u Hrvatski sabor i članova u Europski parlament, novčanom kaznom od 40.000,00 kuna za izbore za članove gradskih vijeća i županijskih skupština, odnosno novčanom kaznom od 20.000,00 kuna za izbore za članove općinskih vijeća.

Članak 36.

Mediji koji objavom programskog sadržaja ili oglašavanjem predstave žene i muškarce na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način s obzirom na spol i spolnu orijentaciju kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom do 1.000.000,00 kuna.

Članak 37.

Odgovorna osoba u državnom tijelu, pravnim osobama s javnim ovlastima, tijelu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnim osobama u pretežitom vlasništvu države, odnosno pravnim osobama u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koja na zahtjev pravobranitelja/ice za ravnopravnost spolova u roku od 30 dana od dana zaprimanja zahtjeva ne dostavi očitovanja, podatke i dokumente vezane uz

diskriminaciju i ne omogući uvid u njih, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 1.000,00 do 5.000,00 kuna.

Članak 38.

(1) Odgovorna osoba u državnom tijelu i tijelu jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koja ne prijavi postojanje osnovane sumnje na diskriminaciju za koju je saznala u obavljanju svoje dužnosti pravobranitelju/ici za ravnopravnost spolova kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 1.000,00 do 5.000,00 kuna.

(2) Ako je prekršaj iz stavka 1. ovoga članka počinjen s namjerom počinitelj će se kazniti novčanom kaznom od 3.000,00 do 10.000,00 kuna.

XIII. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 39.

Tijela i pravne osobe iz članka 11. ovoga Zakona dužna su izraditi analize i dostaviti planove djelovanja s posebnim mjerama Uredu u roku od godine dana od dana stupanja na snagu ovoga Zakona.

Članak 40.

Nadležno državno tijelo iz članka 14. ovoga Zakona dužno je uskladiti programe osnovnog i srednjeg obrazovanja, programe stručnog osposobljavanja i

usavršavanja i cjeloživotnog obrazovanja s odredbama ovoga Zakona.

Članak 41.

Nadležna tijela za vođenje statističkih podataka iz članka 17. ovoga Zakona dužna su usklađivati obrasce za vođenje tih podataka na način koji će osigurati provedbu ovoga Zakona.

Članak 42.

(1) Stupanjem na snagu ovoga Zakona ostaje na snazi Odluka o imenovanju pravobraniteljice za ravnopravnost spolova («Narodne novine» br. 157/03.).

(2) Stupanjem na snagu ovoga Zakona ostaje na snazi Uredba Vlade Republike Hrvatske o Uredu za ravnopravnost spolova («Narodne novine» br. 18/04.).

Članak 43.

Riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje bez obzira jesu li u zakonima ili drugim propisima korišteni u muškom ili ženskom rodu odnose se na jednak način na muški i ženski rod.

Članak 44.

Stupanjem na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o ravnopravnosti spolova («Narodne novine» br. 116/03.).

Članak 45.

Ovaj Zakon objavit će se u »Narodnim novinama«, a stupa na snagu 15. srpnja 2008.

(NN 82/08)